

REYTING TIZIMINI TA'LIM JARAYONIDA O'RNI

Obidaxon Baxodirjonovna Po'latova

Guliston davlat pedadodika instituti

Pedagogika yo'nalishi 1-kurs magistranti

E-mail: obida.pulatova1993@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada ta'lim jarayonida reyting tizimining o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Reyting tizimi o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini ob'ektiv baholash, ularning ta'limdagi yutuqlarini kuzatish va ta'lim sifatini oshirishda muhim vosita sifatida qaraladi. Maqolada reyting tizimining ta'lim jarayonidagi roli, uning afzalliklari va kamchiliklari, shuningdek, uni takomillashtirish bo'yicha takliflar muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: reyting tizimi, ta'lim jarayoni, baholash, o'quvchilar, ta'lim sifati, innovatsion boshqaruv, oliy ta'lim muassasalari.

Аннотация. В данной статье анализируется роль и значение рейтинговой системы в образовательном процессе. Рейтинговая система служит важным инструментом для объективной оценки знаний и навыков студентов, мониторинга их академического прогресса и повышения общего качества образования. В статье обсуждаются преимущества и недостатки рейтинговой системы, а также предлагаются рекомендации по ее совершенствованию для более эффективного достижения образовательных целей.

Ключевые слова: рейтинговая система, образовательный процесс, оценка, студенты, качество образования, инновационное управление, высшие учебные заведения.

Annotation. This article analyzes the role and significance of the rating system in the educational process. The rating system serves as a crucial tool for objectively assessing students' knowledge and skills, monitoring their academic progress, and enhancing the overall quality of education. The paper discusses the advantages and disadvantages of the rating system, as well as proposes recommendations for its improvement to better serve educational objectives.

Key words: rating system, educational process, assessment, students, education quality, innovative management, higher education institutions.

KIRISH

Ta'lim tizimining samaradorligini oshirish va ta'lim sifatini yaxshilash maqsadida, o'quvchilarning akademik yutuqlarini ob'ektiv baholash muhim ahamiyatga ega. Bu borada reyting tizimi ta'lim jarayonida keng qo'llanilmoqda. Reyting tizimi o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholashda shaffoflikni ta'minlab, ularning o'zaro raqobatini rag'batlantiradi va ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, reyting tizimining ta'lim jarayonidagi o'rni va uning samaradorligi to'g'risida turli fikrlar mavjud bo'lib, bu mavzuni chuqurroq o'rganishni taqozo etadi.

O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini modernizatsiya qilish va xalqaro standartlarga moslashtirish jarayonida reyting tizimi muhim vosita sifatida

qaralmoqda. Biroq, reyting tizimining ta'lim jarayonidagi o'rni, uning afzalliklari va kamchiliklari haqida yetarli ilmiy tadqiqotlar mavjud emas. Shu sababli, mazkur mavzu dolzarb bo'lib, uning o'rganilishi ta'lim tizimini takomillashtirishga xizmat qiladi. Reyting tizimi bo'yicha xorijiy tajribalar mavjud bo'lsa-da, O'zbekistonda ushbu tizimning ta'lim jarayoniga ta'siri haqida cheklangan ma'lumotlar mavjud. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi tomonidan reyting tizimini joriy etish bo'yicha qadamlar tashlanayotgan bo'lsa-da, uning samaradorligi va ta'lim jarayoniga ta'siri to'g'risida tizimli tadqiqotlar yetishmayapti.

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi reyting tizimining ta'lim jarayonidagi o'rnini o'rganish, uning afzalliklari va kamchiliklarini tahlil qilish hamda ta'lim sifatini oshirishdagi rolini aniqlashdan iborat. Reyting tizimi ta'lim jarayonida qanday o'rin tutadi? Ushbu tizimning o'quvchilarning akademik yutuqlariga ta'siri qanday? Reyting tizimi ta'lim sifatini oshirishda qanday rol o'ynaydi? Ushbu savollar tadqiqotning asosiy muammolarini tashkil etadi. Agar reyting tizimi ta'lim jarayonida adolatli va shaffof tarzda qo'llanilsa, u o'quvchilarning akademik faoliyatini rag'batlantiradi va ta'lim sifatini oshirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Reyting tizimi ta'lim jarayonida muhim o'rin tutadi, chunki u o'quvchilar yoki talabalarning o'zlashtirish darajasi, bilim va ko'nikmalarini baholashga yordam beradi. Ushbu tizim ta'lim sifatini yaxshilash, o'quv jarayonini tashkil etish va rag'batlantirishda quyidagi jihatlari bilan ahamiyatlidir:

1. *Motivatsiyani oshirish*-Reyting tizimi talabalarning o'z ustida ishlashga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Oliy o'rinlarga ega bo'lish uchun talaba bilimni chuqurlashtirishga intiladi. Bu sog'lom raqobat muhitini yaratadi.

2. *Bilimlarni ob'ektiv baholash*-Reyting tizimi bilimlarni tizimli baholash imkonini beradi. Talabalar o'zlarining kuchli va zaif tomonlarini bilib olishadi, bu esa ularga o'zini rivojlantirish yo'nalishini tanlashga yordam beradi.

3. *Rag'batlantirish va mukofotlash*-Yuqori reytingli talabalar stipendiya, grant yoki boshqa mukofotlarga ega bo'lish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu ularga yanada yaxshiroq o'qishga turtki beradi.

4. *Ta'lim sifatini nazorat qilish*-Reyting natijalariga qarab ta'lim muassasasi yoki o'qituvchilar faoliyatini tahlil qilish mumkin. Past natijalar mavjud bo'lsa, muammo yuzasidan chora-tadbirlar ko'riladi.

5. *Ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirish*-Reyting tizimi talabalarni faqatgina akademik jihatdan emas, balki ijtimoiy jihatdan ham faollikka undaydi. Masalan, jamoaviy loyihalar yoki tashabbuslar orqali yuqori ball olish imkoniyati yaratiladi.

6. *Xatolarni tahlil qilish va rivojlanish*-Reyting tizimi individual yondashuvni rivojlantirishga imkon beradi. Past ball olgan talabalar uchun individual darslar yoki

maslahatlar tashkil etilishi mumkin. Reyting tizimi ta'lim jarayonida samarali boshqaruv vositasi sifatida xizmat qiladi. Ammo uni qo'llashda adolat va shaffoflik tamoyillariga rioya qilish, o'quvchilarga ortiqcha psixologik bosim tushmasligi uchun muvozanatni saqlash muhimdir.

Talabalar bilimini nazorat qilish va reyting tizimi orqali baholashdan maqsad ta'lim sifatini boshqarish orqali raqobatbardosh kadrlar tayyorlashga erishish, talabalarning fanlarni o'zlashtirishida bo'shliqlar hosil bo'lishini oldini olish, ularni aniqlash va bartaraf etishdan iborat. Reyting tizimining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

a) talabalarda Davlat ta'lim standartlariga muvofiq tegishli bilim, ko'nikma va malakalar shakllanganligi darajasini nazorat qilish va tahlil qilib borish;

b) talabalar bilimi, ko'nikma va malakalarini baholashning asosiy tamoyillari: Davlat ta'lim standartlariga asoslanganlik, aniqlik, haqqoniylik, ishonchlik va qulay shaklda baholashni ta'minlash;

v) fanlarning talabalar tomonidan tizimli tarzda va belgilangan muddatlarda o'zlashtirilishini tashkil etish va tahlil qilish;

g) talabalarda mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish, axborot resurslari manbalaridan samarali foydalanishni tashkil etish;

d) talabalar bilimini xolis va adolatli baholash hamda uning natijalarini vaqtda ma'lum qilish;

e) talabalarning fanlar bo'yicha kompleks hamda uzluksiz tayyorgarligini ta'minlash;

j) o'quv jarayonining tashkiliy ishlarini kompyuterlashtirishga sharoit yaratish. Fanlar bo'yicha talabalar bilimini semestrda baholab borish reyting nazorati jadvallari va baholash mezonlari asosida amalga oshiriladi.

Reyting tizimi – bu ta'limda talabalar yoki o'quvchilarning muvaffaqiyatini baholash uchun ishlatiladigan tizimdir. Reyting tizimi o'quvchilarni belgilangan mezonlar asosida baholash, ularning o'quv jarayonidagi muvaffaqiyatlarini kuzatish va rag'batlantirishga yordam beradi. Reyting tizimi ko'pincha o'qituvchilar va talabalarga, shuningdek, ta'lim tashkilotlariga o'quvchilarni baholash va ta'lim samaradorligini oshirishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

Reyting tizimining asosiy jihatlari:

1. Baholash mezonlari: Reyting tizimi o'quvchilarning muvaffaqiyatini turli mezonlar asosida baholaydi. Ushbu mezonlar o'quvchilarning bilim darajasini, amaliy ko'nikmalarini, shuningdek, o'zgaruvchan vaziyatlarda qaror qabul qilish qobiliyatini o'z ichiga olishi mumkin. Misol uchun, o'quvchilarning nazariy

bilimlari, amaliyotdagi muvaffaqiyatlari, ishtirokchiligi, ijodkorlik darajasi va boshqa ko'plab omillar baholanadi.

2. *Ballar tizimi*: Reyting tizimida o'quvchilar ma'lum bir ballarni olishadi. Odatda ballar tizimi quyidagi ko'rinishlarda bo'ladi:

-Maxsus ballar (1–5, 1–10 yoki 1–100 o'rtasida): O'quvchilarga topshiriqlar, imtihonlar va loyihalar uchun ballar beriladi.

-O'rtacha ball (GPA – Grade Point Average): O'quvchilarning umumiy muvaffaqiyatini ko'rsatadigan o'rtacha ball hisoblanadi.

3. *Izohlar va tahlillar*: Reyting tizimi faqatgina raqamli baholarni emas, balki o'quvchilarni rivojlantirish uchun izohlar va tahlillarni ham o'z ichiga oladi. Bu izohlar talabalarning kuchli va zaif tomonlarini, o'rganish jarayonidagi muvaffaqiyatlari va kamchiliklarini ko'rsatib beradi. Bu o'quvchilarga o'z bilimlarini takomillashtirishga yordam beradi.

4. *Ko'rsatilgan muvaffaqiyat darajalari*: Reyting tizimi o'quvchilarning muvaffaqiyatlarini turli darajalarda ko'rsatadi. Masalan:

-A (a'lo daraja): Yuqori bilim darajasi va yuqori ko'rsatkichlar.

-B (yaxshi daraja): Yaxshi, ammo ba'zi sohalarda kamchiliklar mavjud.

-C (o'rta daraja): O'rta darajadagi bilimlar, ba'zan kamchiliklar bo'lishi mumkin.

-D (qoniqarli daraja): Minimal talablarni bajarish.

-F (qoniqarsiz): Talablar bajarilmagan yoki yomon natijalar.

5. *Rag'batlantirish va motivatsiya*: Reyting tizimi talabalarga o'zlarini yanada rivojlantirish va yuqori natijalarga erishish uchun motivatsiya beradi. Talabalar o'z ballarini kuzatib, o'z bilimlarini qanday yaxshilash kerakligini tushunib boradilar. Bu tizim talabalarni samarali o'qishga, izlanishga va muvaffaqiyatga erishishga undaydi.

Reyting tizimining afzalliklari:

• *Ob'ektivlik*: Reyting tizimi talabalar bahosini aniq mezonlar asosida baholaydi, bu esa baholashda ob'ektivlikni ta'minlaydi.

• *Motivatsiya*: Talabalar uchun o'zlarini yaxshilashga va yuqori natijalarga erishishga yordam beradi.

• *Individual yondashuv*: O'quvchilarning individual muvaffaqiyatlarini kuzatib borish va ularga kerakli yordamni taqdim etish imkonini beradi.

• *Raqobatni rag'batlantiradi*: Reyting tizimi o'quvchilarni bir-biri bilan raqobatlashishga va eng yuqori natijalarni ko'rsatishga undaydi.

Reyting tizimining kamchiliklari:

• *Stress va bosim*: Ba'zi talabalar uchun ballar tizimi ko'proq stress va

psixologik bosim yaratishi mumkin.

• *Kamchiliklarni yashirish*: Ba'zi hollarda, o'quvchilar faqatgina yuqori ball olishga intilib, muammolarini yashirishlari yoki baholashda xato yo'l tutishlari mumkin.

• *Haqiqiy qobiliyatni to'liq aks ettirmasligi*: Ballar tizimi o'quvchilarning haqiqiy ijodkorlik yoki ko'nikmalarini har doim to'liq aks ettirmasligi mumkin.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, reyting tizimi ta'limda o'quvchilarni baholash, ularning muvaffaqiyatini kuzatish va rag'batlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Bu tizim talabalarni o'z bilimlarini yaxshilashga undaydi, lekin uning samarali ishlashi uchun aniq va adolatli mezonlar asosida qo'llanilishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ibragimov X.I. (2020). "Uzluksiz ta'lim tizimida baholash bo'yicha pedagogik faoliyatni rivojlantirishda kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etish muammolari". Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
2. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. (2019). "Oliy ta'lim tizimida reyting tizimini joriy etish bo'yicha metodik qo'llanma". Toshkent.
3. Smith, J. (2018). "Educational Assessment in the 21st Century". Journal of Educational Research, 15(3), 123-130.
4. Isayeva G. Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi. (Guliston - 2024).
5. B. Xodjayev, A. Choriyev, Z. Saliyeva. Pedagogik tadqiqotlar metodologiyasi. Darslik - Toshkent: Iqtisodiyot dunyosi nashriyoti, 2018. - 190 bet.
6. Kamiljanovna, Z. D., O'G'Li, A. S. J., & Jumayeva, M. B. (2022). The Analysis of Higher Order Thinking Skills. Science and innovation, 1(Special Issue 2), 672-676.
7. Jumayeva, M. B. (2022). Oliy ta'limda innovatsion usul va vositalar. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2 (Special Issue 20), 214-226. doi: 10.24412 (Vol. 226). 2181-1784-2022-20-214.